

dris melanotos, Ivoormeeuw *Pagophila eburnea*, Rotszwaluw *Hirundo rupestris*, Roodborstlijster *Turdus migratorius*, Orpheusspotvogel *Hippolais polyglotta*, Bladkoninkje *Phylloscopus inornatus*, Bruinkopmees *Parus cinctus*. Voor zover recensent bekend, heeft de Commissie voor de Belgische Avifauna omtrent de homologatie van deze gevallen nog geen beslissing gepubliceerd.

Daarnaast hebben de auteurs op door hen uiteengezette en geheel voor hun rekening komende gronden een aantal soorten in hun atlas opgenomen, welke door de Commissie voor de Belgische Avifauna niet werden gehomologeerd: Reuzenalbatros *Diomedea exulans*, Siberische Taling *Anas formosa*, Brilzee-eend *Melanitta perspicillata*, Harlekijneend *Histrionicus histrionicus*, Zwartvleugelwouw *Elanus caeruleus*, Rode Patrijs *Alectoris rufa*, Siberische Gestreepte Strandloper *Calidris acuminata*, Dougalls Stern *Sterna dougallii*, Dikbekzeekoet *Uria lomvia*, Kalanderleeuwerik *Melanocorypha calandra*, Witvleugelleeuwerik *Melanocorypha leucoptera*, Zwarte Leeuwerik *Melanocorypha yeltoniensis*, Amerikaanse Dwerglijster *Hylocichla ustulata*, Blauwe Rotslijster *Monticola solitarius*, Pallas' Boszanger *Phylloscopos proregulus*, Bruinkopgors *Emberiza bruniceps*, Rosse Gors *Emberiza rutila*, Grijskopgors *Emberiza stewarti*, Alpenkauw *Pyrhacorax graculus*, Alpenkraai *Pyrhacorax erythrorhamphus*.

In de atlas worden voor elke soort twee bladzijden uitgetrokken. Op de linkerbladzijde bevinden zich steeds twee kaarten, één van België en één van Europa, terwijl de rechter bladzijde de beschrijvende tekst levert onder de rubrieken verspreiding, veldkenmerken, biotoop, voortplanting en verplaatsingen.

De kaart van België is uiterst instructief en voldoet ten volle aan de doelstelling van de auteurs om een recent, kwantitatief beeld te geven van het Belgische vogelbestand. De kaart — met de daarin voorkomende gegevens — spreekt voor zichzelf en heeft eigenlijk nauwelijks een nadere toelichting nodig. Voor de meer algemeen voorkomende broedvogels en trekvogels (doortrekkers en wintergasten) wordt in tinten van grijs tot zwart de mate van densiteit aangegeven, terwijl voor alle soorten per provincie en voor geheel België een schatting wordt gegeven van het gemiddeld aantal broedparen en van het maximaal aantal trekvogels op één dag. Daarenboven bevat de kaart nauwkeurige gegevens omtrent het voorkomen van onregelmatige gasten en dwaalgasten. En ten slotte verschaft de kaart ook nog gegevens omtrent het voorkomen van de soort in de omliggende landen (Frankrijk, Luxemburg, Duitsland en Nederland). Is het niet een groot — doch wellicht aanmatigend — compliment aan de auteurs, wanneer ik constateer, dat zij hier iets hebben gepresteerd, waartoe wij in Nederland nog steeds niet in staat zijn?

Als avifaunist kan ik niet nalaten van enige Belgische broedvogels het door de auteurs geschatte aantal paren te vermelden. Hier volgen de soorten waarvan de auteurs het aantal broedparen op 10.000 of meer schatten: Wilde Eend 10.000, Patrijs 40.000, Waterhoen 20.000, Kokmeeuw 32.000, Holen-

duif 16.000, Houtduif 116.000, Tortelduif 32.000, Turkse Tortel 40.000, Koekoek 14.000, Gierzwaluw 30.000, Grote Bonte Specht 16.000, Veldleeuw-
werik 350.000, Boerenzwaluw 200.000, Huiszwaluw 34.000, Oeverzwaluw
15.000, Boompieper 30.000, Graspieper 30.000, Witte Kwikstaart 70.000, Gele
Kwikstaart 19.000, Winterkoning 200.000, Heggemus 120.000, Grote Lijster
42.000, Zanglijster 150.000, Merel 500.000, Gekraagde Roodstaart 45.000,
Zwarte Roodstaart 33.500, Roodborst 260.000, Bosrietzanger 17.000, Spot-
vogel 17.500, Zwartkop 55.000, Tuinfluiter 75.000, Grasmus 110.000, Fitis
130.000, Tjiftjaf 105.000, Fluiters 35.500, Goudhaantje 18.000, Vuurgoud-
haantje 20.000, Grauwe Vliegenvanger 14.000, Koolmees 400.000, Pimpel-
mees 260.000, Zwarte Mees 34.000, Kuifmees 20.000, Glanskop 50.000, Mat-
kop 40.000, Staartmees 15.000, Boomklever 15.000, Boomkruiper 25.000,
Geelgors 60.000, Groenling 45.000, Kneu 70.000, Vink 140.000, Huismus
2.000.000, Ringmus 250.000, Spreeuw 160.000, Zwarte Kraai 10.000, Kauw
69.000, Ekster 50.000, Vlaamse Gaai 55.000. Bij de roofvogels liggen de
aantallen als volgt: Buizerd 700, Sperwer 190, Havik 130, Rode Wouw
1 à 3 (onregelmatig), Zwarte Wouw 2 in 1963, Wespandief 130, Bruine
Kiekendief 10, Blauwe Kiekendief 2 (onregelmatig), Grauwe Kiekendief
15 à 25, Slechtvalk 0 of 1, Boomvalk 65, Torenvalk 500. En ten slotte nog
enige soorten waarvan de abundantie — in positieve of negatieve zin —
opvallend verschilt met de situatie in Nederland: Fuut 90, Blauwe Reiger
297, Bergeend 115, Hazelhoen 200, Scholekster 60, Kievit 5.000, Wulp 35,
Grutto 240, Tureluur 190, Kluut 190, Zwarte Stern 20, Kerkuil 1.500, Steen-
uil 5.000, Kuifleeuwwerik 400, Grote Gele Kwikstaart 1.500, Waterspreeuw
1.200, Zwarte Roodstaart 33.500, Kortsnavelboomkruiper 2.300, Appelvink
3.000.

Ook de kaart van Europa, welke voor elke soort wordt gegeven, is infor-
matief. Men vindt daarop niet alleen in donkergrijs het broedgebied van de
soort in Europa aangegeven alsmede een schatting van het aantal broedparen
per land, maar bovendien bevat de kaart gegevens omtrent de trekbewegin-
gen van de betreffende soort, welke berusten op de resultaten van het Bel-
gische ringwerk.

Voor elke soort vangt de tekst aan met de rubriek verspreiding, waarin in
het kort de verspreiding van de soort over de wereld en in het bijzonder over
Europa wordt aangegeven. Daarbij wordt steeds nauwkeurig aandacht be-
steed niet alleen aan het voorkomen in België, maar ook aan dat in Neder-
land. Daarop volgt de rubriek veldkenmerken, welke geen aanspraak maakt
op volledigheid (de auteurs zijn de ontwerpers van een atlas en niet van een
vogelgids), maar toch een goede karakteristiek van de soort in het veld geeft.
De rubriek biotoop schetst in enkele zinnen het leefmilieu van de betref-
fende soort, zowel in zijn broedgebied als tijdens de trek en de overwintering,
terwijl de rubriek voortplanting in het kort gegevens verschaft omtrent broed-
periode, nestbouw, legsel, grootte, broedduur en jongenverzorging. Ten slotte
volgt de rubriek verplaatsingen, waarin de auteurs met grote zorg een uit-

stekende analyse geven van de bekende trekbewegingen van de soort, niet alleen in België, maar ook in de omliggende landen. Van dwaalgasten en zeldzame onregelmatige gasten wordt in deze rubriek steeds een gedateerde opsomming gegeven. Bij de meeste soorten eindigt de rubriek met een instructieve tabel, waarin een overzicht per maand van het trekverloop in België (en soms in de nabuurlanden) wordt verschaft.

Voor hetgeen de auteurs met deze prachtige atlas tot stand hebben gebracht, verdienen zij alleszins hulde en bewondering. Voor degenen die belang stellen in de avifauna van West-Europa — of van de Benelux-landen — is het een onmisbaar werk. Tevens vormt het voor de Nederlandse avifaunisten een krachtige aansporing om in een niet al te verre toekomst een atlas van hetzelfde gehalte voor Nederland te realiseren. En terecht stelt Prof. Voous in zijn voorwoord, dat de atlas uitnodigt tot een steeds nauwere samenwerking tussen België en Nederland op het gebied van avifaunistiek, vogelbescherming en natuurbehoud.

J. Kist

DICK WOETS — *Vogels van het Zwanenwater*. Uitg. J. Heynis Tzn., Zaandijk, 1972. 128 pp. Prijs f 9,90. Verkrijgbaar door overschrijving van dit bedrag op giro no. 2658778 t.n.v. Vogels van het Zwanenwater.

Het is een gelukkige omstandigheid, dat deze toevoeging aan de groeiende lijst van publikaties betreffende regionale en plaatselijke avifauna's juist verschijnt nu het Zwanenwater door de Vereniging tot het Behoud van Natuurmonumenten in Nederland is aangekocht. Hierdoor wordt aan de verschijning van dit nuttige en keurig uitgevoerde boekje een bijzonder accent gegeven.

In een inleiding worden aanleiding, doel en wijze van inventariseren van het gebied uiteengezet en worden ook mededelingen over verwerkte gegevens van anderen gedaan. De twee volgende hoofdstukken geven resp. een beschrijving van ontstaan, landschap en beheer van het Zwanenwater en een systematisch overzicht van de broedvogels. Voorts bevat het boekje o.m. nog een tabel van de broedvogels, een lijst van geraadpleegde literatuur en 10 kaartjes, w.o. 6 kaartjes van de verspreiding binnen het gebied van een aantal broedvogels.

Het Zwanenwater is het duin- en plassengebied bij Callantsoog, dat in het noorden wordt begrensd door de Uitlandse polder, in het oosten door de Zijpepolder en in het zuiden door het Pettemer duingebied, terwijl de Noordzee de westgrens vormt. Bij het ontstaan van het gebied hebben zowel de bedijking van de Uitlandse polder als die van de Zijpepolder een belangrijke rol gespeeld, doordat mede als gevolg van deze en andere bedijkingen en daarop gevolgde zandaanstuiving de oorspronkelijk open verbinding door middel van geulen met de zee door duinvorming is afgesloten. In de langgerekte vallei, die door deze ontwikkelingen is ontstaan tussen de buitenduinen en het middenduin, is toen onder invloed van slechte afwatering het

Zwanenwater ontstaan, dat oorspronkelijk waarschijnlijk één meer is geweest, maar later door nieuwe duinvorming in twee meren is uiteengevallen, welke nog slechts door een smalle geul met elkaar in verbinding staan.

De inventarisatie van het gebied vond "doorgaans" plaats volgens de methode van de lijntaxatie, veelal in combinatie met die van de zanginventarisatie en het steekproefsgewijze tellen van nesten. Van enkele soorten, zoals Blauwe Reiger, Zwarte Kraai, Torenvalk en Ransuil werden alleen de nesten geteld.

De tabel vermeldt 105 broedvogels, bij elk waarvan is aangegeven of het broeden met zekerheid is vastgesteld, dan wel de soort "mogelijk" broedvogel in het Zwanenwater is geweest; een en ander voor de periodes vóór 1900, 1900-1950, 1951-1960, 1961-1966 en voor elk van de jaren 1967-1971. Van een 28-tal soorten wordt het broeden "dubieus" geacht, terwijl een aantal de laatste jaren niet meer als broedvogel voorkomt. Hierdoor geeft het aantal van 105 wel een geflatteerd beeld. Bijzonderheden, w.o. schattingen van de aantallen, vindt men in het systematisch overzicht, waarin — zoals begrijpelijk — veel aandacht aan de Lepelaar is besteed (9 pag.). Daaruit blijkt o.m., dat de Lepelaars zich waarschijnlijk in de tweede helft van de vorige eeuw aan de duinmeren hebben gevestigd en dat daar in de negentiger jaren tenminste 100 à 150 paren tot broeden kwamen, in 1898 minstens 300 paar. In de jaren twintig van deze eeuw nestelden er mogelijk 200 (1922) tot misschien zelfs 300 paren. In 1926 werden er 189, in 1930 191 nesten geteld. In 1930 liep het aantal terug tot 140 paar, al hebben er in 1931 mogelijk nog 220 paren gebroed. In de loop van de dertiger jaren nam het aantal weer toe tot ca. 160 paar in 1936, 180 paar in 1941, 283 paar in 1943. Daarna nam het aantal broedparen geleidelijk af van 220 in 1944 tot 190 in 1946, 150 in 1961, hooguit 65 in 1964, misschien 75 tot 80 in 1966, 30 à 40 in de jaren 1967-1970 en 20 à 25 in 1969. Als oorzaken van deze teruggang worden genoemd verontreiniging van het milieu (insecticiden) en inkrimping van geschikte voedselgebieden.

J. H. Klatte